

VÁLSÁGOK UTJÁN

A fejlődés útja nem is egyenes, nem is egyenletes. Néhány száz év óta a fejlődés nagy vonala fölfelé visz, de csak szakaszonként. Minden előrelépésre megállás következik s a megállás nem egyszer csak át hanyatlásba. A szervezet szenved ilyenkor, de úgy látszik, közben erőt is gyűjt, mert mire a válság elismul újra még nagyobb az előre vivő lendület — amíg új megálló nem következik. Nemcsak a társadalmi fejlődés ilyen s nemcsak a gazdasági életnek vannak válságai. Így növekszik a növény is, így izmosodik minden élő szervezet és csak így, ilyen megtorpanásokon keresztül válik mind teljesebbé a szellem értékeinek az a hatalmas valósága is, amely a társadalomban őt testet.

A válság olyan régi, mint maga az élet s a gazdasági válság olyan régi, mint maga a gazdaság. Mikor nem következett a hét hó esztendőre a hét szűk, s mikor nem kellett örülni annak, ha a szűk éveknek egyáltalában vége lett?

A válságok emlékei szakadatlanul végig kísérik az emberi fejlődés gízását utvonatát. Az útközben aztán sürűbékébbé lesznek a válságok, annyira, hogy végül már egyszerűen a gazdasági élet ritmusának tekinthetők. A múlt században már magától értendő volt, hogy Amerika gazdasági életét minden elnökválasztás előkészületei megakasztják és válságba sodorják. Nem is űtközött meg senki, mert ezt valóban csak a bekövetkező "arató" előkészületek tekintették. De nagyon hosszú volt az az út, amelyen eddig eljutott a modern gazdasági élet.

Mert nagyon hosszú ideig még az útközben is éhínséget jelentett a válság. Nem kell nagyon messzire visszamennünk példaként. 1855-ben Franciaországban és Angliában olyan éhínség dühöngött, amelyhez hasonlóra ma már csak Szovjetország, meg Kína tud példát, vagy egy-egy indiai ország ha nagyon rossz a termés. A gazdaságtörténelem az útközben 103 éhínséget jegyzett fel és természetesen ebben a számban nincs benne az hogy hogy a nagy tömegek élete szakadatlan éhezés volt. Angliában negyven éhínség, Németországban harmincöt ilyen tragikus lefolyású válság adatai ismeretesek az útközben.

Amikor az első gépeket üzembe helyezték, Angliában olyan válság tört ki, hogy a munkanélküliek tömegesen koldulták végig az egész országot. Ennek pedig alig van száz éve. Azóta kiderült, hogy a gépek nemcsak ezerszeresítik tudják foglalkoztatni annak a munkástömeget, amely régen foglalkozott takács- vagy szegkovács-mesterséggel, hanem, hogy éppen ezeknek a gépeknek köszönhetjük ha ma emberből a munkás élete és ha minden szükséglet kielégítésére jut munkaerő. Holott nem is olyan régen mégcsak egy év szeszélyes időjárása választott el bennünket az éhínségtől és a dögvészről.

Lassanként azonban kialakult a válságoknak az az új fajtája is, amely már nem ilyen katasztrófákban, hanem elsősorban az üzleti környekben és a törvényes irratáiban bonyolódott le. A válság úgy, amilyenek ma ismerjük, nélkülözéssel és nehézségekkel, munkanélküliséggel megvárakoztatással és megfélemlítéssel, amely régen mégis végzetes megrendülések nélkül. Ezek a válságok mindig a spekuláció tulthajzásából következtek be. Gyökerük rendszeres egy-egy háboru, amikor a pénz szabályszerűen mindig elveszti az értékét.

Mikor a krími háboru kitört, az Angliában éppen olyan hasznosnak látszott, mint amilyen a világháboru volt az amerikaiaknak. Távol keleten küzdött és ontotta vért néhány ezer angol katoná, odahaza azonban a gyárak óriási üzemi dolgozói, tízezer, meg tízezer munkás kapott egyszerre kenyeret, a tőzsdén az értékek rohamosan emelkedtek a jegybank nem győzte nyomni és forgalomba bocsátani a bankjegyeket. Egyszerre vége van a háborunak s kiderült, hogy ami nyereségnek látszott, az csak a számok növekedése volt, a tízezer újra az uccán vannak — munkanélküli.

Minden válság megtanítja valamire a világot. A vezető üzleti körök éppen úgy, mint a széles néptömegek. Drágán fizetett tanulságok ezek, de megvannak és ezeken épül aztán fel az újabb fejlődési korszak, amely a válságra következik. A

klitásokat enyhíti, hogy mostantól kezdve már jóval kevesebb lesz azoknak a száma, akik évente újonnan jelentkeznek munkáért. Most kerülnek sorra azok, akik 1915-ben születtek, a társadalom munkaszervezete most sorozza ezt a nemzedéket, amely pedig kétharmad résznyi, mint az 1914. évi születések voltak. Az 1916 és 1917. évek, sőt még az 1918. évek is alig lesznek felényien, mint a békebeli évtárak, az 1919. évek újra elérik az 1915. éveknek az arányát. Ez négy enyhülő évet jelent a munkapiacra. A munkaerő hullámának taraja már átsapott felettünk, most hullámvölgy következik.

Négy év, ameddig ez a hullámvölgy tartani fog, igen nagy idő a mai gyors fejlődés ütemében. Addig nagyon sok minden elrendeződik és helyreigazodik, a termelés megtalálja egyen súlyát, a keresetek bővebben fognak szerteadni a társadalom szervezetében s étellejesebb lesz a fogyasztás. Utána majd általában minden évben kisebb lesz majd az utánpótlás, mert a háboru óta a születés mindenütt apadt. S nem lehetetlen az sem, hogy egyes országoknak nemokára már nem kívándorlój lesznek, hanem bevándorlókra lesz szükségük ahhoz, hogy termelésének óriási kereteit fenntarthassa és étellel tölthesse meg.

A kibontakozáshoz azonban még ezen kívül is szükség van valamire: a nemzetek elzárkózásának megszüntetésére. Trianon még nincs elintézve mérge itt van a világgazdaság szervezetében... A belső erők tehát már munkába léptek és dolgoznak a válság elhárítására. De amíg a nemzetek között újra nem kezdődik az együttműködés, addig hatásuk nem érvényesülhet teljes mértékben. Hogy a válságból kilábolhassunk, ahhoz emberi értelem, a közös munka vágyára és arra a jóvátételre van szükségünk, aminek belső és külső értelemben vett revízió a neve.

A vegyészeti új vívmánya: az örökégy gyufa

NYILATKOZIK A TITOKRÓL A FELTALÁLÓ — EZERSZER LEHET HASZNÁLNI EGY GYUFASZAL NAGYSÁGU ÖRÖKGYUFÁT — A HATALMAS SVAD GYUFATÖRSZT SZERETNE ELTETETNI AZ ÚJ TALÁLÁNYT

Az utolsó hetekben nagyon sokat emlegették dr. Ringer Ferdinánd nevét. Ez a bécsi vegyész feltalálta az örökégy gyufát és aki nyílt szemmel jár a világban az tudja, hogy ennyire a találmányának nemcsak kémiai, nemcsak kémiai, hanem elsősorban közgazdasági, sőt politikai jelentősége van. Ezt a gazdasági, sőt politikai fontosságát az a körülmény adja meg a Ringer örökégy gyufa fájának, hogy az utolsó években óriási befolyásra tett szert a svéd gyufatörzst, a stockholmi Krueger és Toll cég, amely az egyes államoknak ígért és le is kötött kisebb-nagyobb kölcsönök fejében magához ragadta ezekben az országokban a gyufagyártási monopóliumát s elfolytatta a maga számára a belső fakadó óriási hasznot.

Mióta Ringer Ferdinánd találmányáról a világ egy baleset következtében tudomást szerzett, mindenüvé hírvájt, tárgyalta vele, előadások megtartá-

fordult hozzá egy jegyzékkel, melyen nem kevesebb, mint 40 nagy amerikai naplap szerepel, amely mind az örökégy gyufa titkára kíváncsi.

Egy újságírónak sikerült is hosszabban elbeszélgetni Ringerrel, a keresetek bővebben fognak szerteadni a társadalom szervezetében s étellejesebb lesz a fogyasztás. Utána majd általában minden évben kisebb lesz majd az utánpótlás, mert a háboru óta a születés mindenütt apadt. S nem lehetetlen az sem, hogy egyes országoknak nemokára már nem kívándorlój lesznek, hanem bevándorlókra lesz szükségük ahhoz, hogy termelésének óriási kereteit fenntarthassa és étellel tölthesse meg.

A kibontakozáshoz azonban még ezen kívül is szükség van valamire: a nemzetek elzárkózásának megszüntetésére. Trianon még nincs elintézve mérge itt van a világgazdaság szervezetében... A belső erők tehát már munkába léptek és dolgoznak a válság elhárítására. De amíg a nemzetek között újra nem kezdődik az együttműködés, addig hatásuk nem érvényesülhet teljes mértékben. Hogy a válságból kilábolhassunk, ahhoz emberi értelem, a közös munka vágyára és arra a jóvátételre van szükségünk, aminek belső és külső értelemben vett revízió a neve.

A találmány lényegéről csak hosszú faggatás után hajlandó beszélni dr. Ringer. Egy közönséges gyufaszálal vesz elő, ezen magyaráz:

— Mi a mai gyufa lényege? A gyufa feje amely meggyullad és ég: robbanó anyag, káliumchlorát, amely a gyufaskatulya oldalán, egy befeszorozott dörzsfelületen meggyullad és az így keletkező láng átterjed arra a parafinnal bekenet fűcskára. Gyujtsunk meg egy gyufát, így ni. Láthatjuk, hogy abban a pillanatban, amelyben a gyufa meggyullad, a láng nem alszik el, semmilyen fúvásra, semmilyen erőre nem alszik ki, — egészen addig, míg a tűz a parafinnal bekenet gyufaszálalra át nem terjed, amikor is könnyűszerrel elotható.

— Nos, — folytatja dr. Ringer, — az én találmányomnak ez a lényege, ez a titka.

— A robbanó anyag, amely meggyullad és ég, nálam is káliumchlorát, mint a mai gyufáknál, de a gyufa törzse nem fa, amely ég és elég, hanem kémiai anyag, egy sürtött "formaldéhid" készítmény. Ebből az anyagból és nem parafinból készült az én gyufám törzse, és ez a törzse lehet tetszészerűen is hosszúsága, lehet olyan nagy mint a mai gyufaszál, de lehet nálánál kisebb és nagyobb is, négyszer, ötször is nagyobb.

Ebből a kémiai anyagból, amelyből az én gyufám szára készült, minden egyes meggyújtásnál elég egy picit, egy gondolatnyi részecske, úgyhogy az én gyufám élettartama annyi, amilyen hosszú a szára. Ha rövidebb, akkor négy-öttszáz meggyújtásra elegendő, ha hosszabb, akkor még gyakori használat mellett is évekig eltart.

— Miután én még a mai gyufa robbanó anyagához egy másik anyagot is keverek, abban a pillanatban, amelyben az én gyufám meggyújtom, egy nitrogéntartalmú gáz keletkezik, még pedig éppen csak annyit, hogy a gyufa olyan lánggal égjen, mint a gyertya. Ezt a lángot gyors mozgással vagy fúvással el lehet oltani. Az én gyufám tehát nemcsak állandó, de a lángja is vastagabb, mint a mai gyufáé.

Ha gyufámat eloltjuk, sem-

Újabb gyártmányokkal dicsekszik a magyar ipar

Tekintettel arra, hogy a Magyarországon még ki nem fejlődött egyes iparágak következtében a magyar fogyasztóknak te kintélen kiadásra külföldi országok zsebébe folyik és ugyanakkor Magyarországon növekvő a munkanélküliség: nemcsak ipari, hanem társadalmi szempontból is nagy örömmel kell üdvözlőnk a magyar ipar legújabb térdhódításait.

Amint lapzártakor értesülünk, komoly verseny indult meg még a külföldi és a magyar mosógépgyárak között és máris két magyar gyár kezdte meg teljes erővel a gyártást, hogy kiszorítsa a külföldi mosógépeket. A legújabb típusú magyar mosógépek alig tíz forint nyomon, sokkal olcsóbbak, mint az amerikaiak és emellett igen fontos tulajdonságuk, hogy teljesen megfelelnek az óhazai viszonyoknak.

A külföldi és különösen az amerikai gépek ugyanis arra vannak berendezve, hogy nagy-

rész vízvesztéssel, előállított vilamos áram, meglehetősen olcsó. Ugyanezek a mosógépek tehát sok áramot fogyasztanak amely Magyarországon szénből előállítva, aránylag sokkal drágább. A mosógép-tervezőknek azt is szem előtt kellett tartaniuk, hogy odahaza még ritka helyen találhat meg az állandó melegvíz-vezeték, viszont a külföldi mosógépek csak így tudnak eredményes munkát kifejtetni.

Nem kisebb horderejű eseményről számolnak be a kábel, mint hogy március 25-én sikerrel próbálták ki az első nyersolajmotoros magyar autóbust, mely a benzinüzemű autóbustoknál lényegesen kevesebb tüzelőanyagot fogyaszt és emellett sokkal olcsóbb úgy a beszerzési ára, mint a fenntartási költsége. Az ezer perccenkénti fordulatszámú 80 lóerőt ki-fejtő autós-nyersolajmotor a magyar ipar legújabb büszkesége.

Mozgósítás favágásra

— Oroszországban

Londonból jelentik: Miután a szovjet sajtó makacsul tagadta, hogy Szovjetországban kényszermunkarendszer állna fel a londoni Times rigali levelezője szovjetrendeletet idézésével ismerteti a jogi állapotot.

Az 1930 november 26-iki rendelet szerint a fakivittel kell a zsebkészletben első helyre feltornászni, ezért a termelés nyelészorosára kell felelni a költségeket 37 százalékkal le kell csökkenteni. A rendelet Szovjetországot hat fatermelő-ke-reületre osztja, a termelési időt az év kilenc hónapjában állapítja meg s a legszigorúbb felelőseket tartásáért írja elő a fa-termelő-telepeken.

Az 1930 február 13-iki rendelet felhatalmazza az erdővidékek helyi szovjetjeit, hogy a muzsikokat fairtásra s szállításra mozgósíthatják. A munkanemteljesítés az elren-delt munka értékének ötszörösét kitevő pénzbírsággal, csoportos vonakodás esetén pedig egyévi kényszermunka, kétévi börtön, teljes vagyonelkobzás s ezért követő számúzással büntetendő. A rendelet nem intézkedik a teljesített munka fizetéséről, ellenben utolsó szakaszában megengedi "fizetett munkaerő" alkalmazását is (!) ha a mozgósított munkaerő nem elegendő. Ez bizonyítja a szovjetnek azt a célját, hogy a mozgósított muzsikokban teljesen ingyenes munkaerőt nyerjen.

A szovjetsajtó szerint a mozgósított munkások teljesítménye felett meg a várakozásnak, ezért a hatóságok újév óta az ifjúkommunista liga megbízottait küldik a fatermelőkre s ezek megjelenése azonnal megköt-

KÉTSZÁZ MILLIÁRD EMBER ÉLHET A FÖLDÖN

A Föld népességének szaporodási határát Oppenheimer német földrajztudós minden eddigi becslésnél jóval magasabbra teszi. Szerinte mintegy 200 milliárd ember szükségletére elegendő a Föld termelői termelésére van gazdasági lehetőség, míg a jövőbeli fejlődést kevésbé figyelembe vevő korábbi számítások szerint e szám legfeljebb 5-8 milliárd.

Annak jellemzésére, hogy mily nagy tévedés ily becslések né a mindenkori jelen viszonyokból kiindulni, azt a példát hozza fel, hogy a nomád vadász népek idejében egy ember táplálására 50 négyzetmérföldnyi terület kellett, az ebből kiinduló számítás tehát arra az eredményre vezetne, hogy a Föld mindössze 3 millió ember eltartására tud táplálékot nyújtani.

EGY PARANYI KISIKLÁS

IRTA: BETHLEN MARGIT

Az égbolt ragyogó kéken borult a napugárban izzó, szikrázó, havas, fehér hegyoldalra, amelyen a szező, ródlízó emberek tömege nyüzsgött. Hangos kacagás hallatszott mindenfelől, gyermeked pajkos jókedv vett erőt még az idősebbekben is olyan volt, mintha az éies, kristálytiszta levegő erős szeszélyt hatott volna rájuk, felpeszditve vérüket, lehantva róluk a sok esztendőn át lelkükre szállott s aszáradt port és hamut. Hogy olykor baleset is történhet, arra egyikük sem gondolt, pedig csak tegnap történt, hogy az egyik ródlit félrecsuszva a kikaposított pályából, nekilendült a jéggé fagyott havon és örült íramban balra kanyarodva a lejtőn, nekivette tehetetlen utasát egy fának. Tiszta csoda, hogy életben maradt, az és esés nyomát hordani fogja arcán és testén halála napjáig.

De erre most már nem gondol senki csak a havon, fent, az út mellett, látszik egy parányi bevágás, ott, ahol a szánkó félresiklott és megkezdte vészes pályafutását.

A hegy mentén húzódtó út közepe ötven év körül férfi állott kopott, elnyílt kabátban, szemébe húzott ócska kalapban, vastag, kampós végű botra támaszkodva. Merőn nézett ma-

ga elé, mintha magába akarná szivni mindazt a színt, mozgást életet, ami körülötte hullámzott Mozdulatlanul, szinte megkövedve állott egy helyben, két kezét a bot fejére támasztva, nyíva, világoskék szemét tágra nyitva meresztve a vidám képre. Már harmadik napja, hogy felgyalogol ide, mintha huzná, vonná valami... talán a nagy tág, tiszta, szabad láthatár, amelyel, úgyérzi, nem fog tudni betelni soha, amelyel mint valami óriási, isteni szivaccsal, ösztönyszerűen igyekszik a hosszú, hosszú börtönben töltött évek nyomát lelkeről lemossni.

Mert onnan jön. Alig egy hete, hogy kiszabadult. Tizenöt évet töltött ott bent, azon a helyen, amelynek kapujára láthatatlanul fel van írva Dante poklának mondása:

— Lasciate ogni speranza, — Hagyjatok fel minden reménytel!

A tiszteendő ur ugyan azt mondja, hogy erős akaratú új életet is kezdhet az ember, de azok, akik esztendőt esztendő után töltöttek el ott bent, azok tudják jól, hogy az akarat az, amit a börtön levegője legelőször megőröl a rabokban. Eleinte, igen eleinte sárnak, átkozódnak, fellázadnak Isten, ember, önmaguk ellen, később aztán csöndesek. Beletörődnek, úgy mondják a felügyelők: megtörnek.

Megtörnek... Igen, valami eltörök bennük. Példának okáért az életkedvük, az önmaguk

ba vetett hitük, az akaraterejük. Megtört akarattal pedig új életet kezdeni nem lehet.

A férfi lassan, elgondolkozva bolygott egy fejével. Alig negyvenéves, — huszonöt volt, mikor odakerült — most ötvenet mutat és hatvannak érzi magát.

Nem vágyik másra, mint itt állani a napfényben, csöndesen, fásultan, érzeni maga körül az élet nyüzsgését és szívn magába a fényes, fehér-kék-arany színű végtelen szabadságot. Teheti. Néhány éve meghalt odakint Amerikában gyermeke lenül valami ismeretlen rokona és az osztályból néhányever pengő ráesett, épp elég arra, hogy munka nélkül is éhen ne haljon. Hiszen igénye nincs. Arról leshozkik az ember a börtönben. Aztán ha ez is elfogyott, sok úgy sincsen, am őt itt tartsa. Meghalni pedig nem nehéz. Lám, tegnap is hájszalon mult, hogy az az ember a ródlival...

A férfi elgondolkozva nézi a havon a még mindig látszó parányi elhajlás. Különös. Alig van né esze és ha valaki rávezeti a szánt, az menthetetlenül beleúvász a mélybe. De hát ez így van mindenben. Ő sem hitte, hogy bele fog pusztulni az életbe, amikor harmincegyedikét nem tette be a százkoronást a pénztárba, mert a lány hívta, hogy menjenek el együtt valamerre és az mindig pénzbe került, fizetését pedig már, reggel megkapja és visszatesszi. Ez hogy nem lopás, szó sincs róla, csak kölcsön... előzetes bejelentés érből készült aktanyomatát s

nélkül. Ha akkor valaki megfogja a kezét, atyailag, jószágos, vagy akár jogos haraggal, ha megbüntetik, vagy akár el is csapják...

Ugy is történt. Nem lett belőle semmi baj. Szamárság lett volna azt a szép estét elmulasztani, gondolta másnap, amikor a pénzt visszatette. Mert szép volt a lány... szép és kedves... és ő szerette. Csak éppen pénze nem volt elég hozzá, hogy minden szeszélyét teljesítse. A lánynak pedig sok szeszélye volt. Így aztán lassanként meg szokta, hogy mindigakrabban vegyen fel kisebb-nagyobb kölcsönöket fellebbvalója tudta nélkül a pénztárból, melynek keze löve volt.

Visszafizette. Pontosan visszafizette mindig. Ha nem telt a fizetéséből, telt az uzsorások zsebéből. De a kamatot újra csak a pénztár készletéből kellett pótolni. Körbe-körbe játé volt, egy zsebből a másikba, agdóva, remegve, kétségbesetten feltartóztatlanul.

Egy napon aztán megakadt a játé. A hatóság váratlanul rokvancsolni jött. Ezer egynéhány korona hiányzott a pénztárból. Se ideje, se módja nem volt rá, hogy visszatessze helyére, még ha hirtelenében össze is tudta volna valahogyan kaparni a pénzt. És akkor elvesztette a fejét. Szökni próbált, de amiről kor fellebbvalója elébe ugrott, megkapja és visszatesszi. Ez hogy nem lopás, szó sincs róla, csak kölcsön... előzetes bejelentés érből készült aktanyomatát s

fejbevágta. Nem is nézte, hogy az felkel-e, vagy sem, csak rohant ki a szobából, mint valami örült. A kapuban fogták le és csak a fegyházban tudta meg, hogy a másik, az az ember, aki neki sohasem vétett, aki mindig jó és igazságos fellebbvalója volt, meghalt.

Huszonötéves volt akkor.

Egy kisfiu mázlik fel a lejtőn, ródlit húzva maga után. Kerek, proszopzság kis arca csak úgy ragyog a boldogságtól és a hidegtől. Mikor az utra ér, megfordul és a ródlit a pályának irányítva, ráül és csuszni kezd a lejtőn. Épp mielőtt a tegnapi balesetes szánkó által vágott elhajlásához ér, kissé balra hajlik s a szánkó szinte észrevétlenül belesiklik a nyomba.

Az uton álló férfi hirtelen előrehaajlik, két ugrással mellette terem és kampós botjával visszarántja a szánkót, amely füstöl, mindenestül fölborul. Azután megismogatja a megszeppent gyermek fejét arccsokját és úgy mondja, tágranyitl nagy kék szemmel merően nézve ma ga elé, miközben a szánkót gondosan beigazítja a helyes nyomba:

— Ügyelni kell, flacsám. Nagyon kell ügyelni. Olyan nagy... olyan rettenetes nagy baj lehet egy ilyen parányi kis-kisiklásból.